

Др Даница Појов, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду

ТУЖБА ЗБОГ СМЕТАЊА ДРЖАВИНЕ¹

Сажетак: Предмет овог рада је заштитна пушем државинских тужби у случајевима сметања државине. Овај вид заштите је ефикасан јер се у државинским споровима суд не упушта у решавање правних питања, него се брже заштити према последњем стању државине које је постојало пре насталој сметања. Посебно је хитан што се манифестује у крајним роковима за предузимање појединих парничних радњи. Суд по службеној дужности може и без саслушања противне стране одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку ради ошклањања хитне опасности противправног оштећења или сиречавање насиља или ошклањања ненадокнадиве штете. Против решења о одређивању привремене мере није дозвољена посебна жалба. О службеном захтеву суд одлучује доношењем решења које има кондеминациони карактер. жалба на решење се може изјавити у року од осам дана. Против решења донетој у парници збој сметања државине ревизија није дозвољена. Понављање поступка је дозвољено само у изузетним случајевима предвиђеним Законом.

Кључне речи: тужба збој сметања државине, активна и пасивна легитимација у споровима збој сметања државине, обележја поступка, одлучивање по тужби и рокови у којима се тужба подиже.

Правни пореци од римског права² до данас пружају државини специфичну правну заштиту од неовлашћеног узнемиравања или одузимања

¹ Рад је посвећен пројекту „Биомедицина, заштита животне средине и право“ бр. 179079 који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

² У римском праву се државина штитила посебним тужбама – интердиктима. Постојале су две тужбе а) тужба у слушају узнемиравања државине (*interdictum retinendae possessionis*) и у слушају одузимања ствари (*interdictum recuperande possessionis*).

ствари или права. Заштита се пружа свакој државини без обзира како је стечена и независно од права својине или неког другог стварног права. Судска заштита државине остварује се путем посебних тужби и у специфичном поступку.

Законом о основама својинско-правних односа, као и већином европских грађанских законика, предвиђене су две тужбе за заштиту државине: а) тужба због узнемиравања и б) тужба због одузимања државине. „Сваки држалац ствари и права, има право на заштиту од узнемиравања или одузимања државине (сметање државине)“³.

Сметање државине представља сваки акт којим се држалац омета у вршењу фактичке власти на ствари. Сметање државине може се извршити на два начина, узнемиравањем државине или одузимањем државине. Узнемиравање представља онемогућавање, ограничавање, држаоца у мирном вршењу фактичке власти, без депоседовања ствари. Одузимање државине представља потпуно онемогућавање вршења фактичке власти на ствари које за последицу има потпуно депоседовање њеног држаоца. Одузимање државине се чешће јавља код покретних а, ређе код непокретних ствари. Предмет овог рада ће превасходно бити судска заштита државине услед узнемиравања држаоца у вршењу фактичке власти.

Узнемиравање представља сваки акт којим се држалац онемогућава да у вршењу фактичке власти на ствари у дотадашњем обиму и на дотадашњи начин.⁴

Чин сметања може бити извршен предузимањем неке фактичке радње или чак и вербалним путем. Фактичка радња може бити позитивна, али и негативна (на пример, престанком позитивних радњи на које је неко обавезан). Вербално сметање постоји у случају озбиљне, непосредне и противправне претње Претња је озбиљна ако је с обзиром на све околности, субјективне и објективне изазива страх код држаоца. Изазивање страха по свом интензитету треба да буде такво да код држаоца изазива озбиљну опасност којом се угрожава живот, здравље или сама ствар која је објект државине.⁵

---

³ Закон о основама својинско-правних односа, „Сл. лист СРЈ“ бр 29/1996, члан 75.

⁴ Према Нацрту Законика о својини и другим стварним правима Републике Србије из 2006. године, узнемиравање је онемогућавање држаоца или притежаоца да настави да у дотадашњем обиму или на дотадашњи начин врши фактичку власт у погледу ствари, постављањем савладивих препрека, отежавањем приступа, забрањивањем, истицањем права у погледу ствари или на други начин.

⁵ Сметање се може извршити изузетно и вербално када се титулару права (нежног пролаза),упути озбиљна претња (стављање у изглед будућег зла титулару права, члановима његове породице или имовине), и на тај начин изрекне забрана даљег коришћења права. (Решење окружног суда у Пожаревцу, Гж. Бр. 1386/95, од 15.11.1995. године)

Чин сметања мора бити последица неке људске радње (позитивне, негативне или речима) Не сматра се сметањем она радња која је настала услед случајног догађаја (на пример, грана са дрвета, услед ветра падне на држаочево земљиште). Не сматра се сметањем, она радња, које је последица активности животиње или неке механичке направе.

Акт сметања државине треба да буде озбиљан и релативно знатан тј. такав да се њиме држалац заиста омета у вршењу фактичке власти, а да није у питању неко незнатно или неозбиљно задирање од којег не прети било каква опасност и штета. Поставља се питање да ли је за квалификацију сметања потребна и намера учиниоца да врши сметање. „Раније се сматрало да је за сметање државине потребна намера сметања (*animus turbandi*), тј воља да се предузетом радњом други омета у државини. Такво схватање је преуско за ефикасну заштиту државине, као фактичког стања и за спречавање самовласти. Данас под *animus turbandi* подразумевамо свест, тј. знање о томе да својом радњом сметамо туђу државину. При томе је без значаја намера због које се то чини. Захтев да је потребан *animus turbandi*, тј. свест о сметању, значи да није сметање државине у правном смислу учињено тј. да не постоји одговорност за сметање ако је радња учињена: а) случајно и б) у неурачунљивом стању.“⁶

Нема сумње, да овакво схватање појма и смисла „*animus turbandi*“ одговара модерној, објективној концепцији државине, јер на тај начин, овај више непотребни субјективни елемент државине „*animus rem sibi habendi*“ на страни држаоца, указује на сувишност вољног елемента и на страни починиоца сметања државине у виду до сада схваћеног „*animus turbandi*“, а све то са циљем што брже и успешније државинске заштите.⁷ И наша судска пракса стоји на овом становишту. „Државина ствари се смета сваким чином којим је држалац спречен да истом располаже по својој вољи, а државина права, ако држалац буде спречен да врши право по својој вољи неограничено, односно ако му се вршење права отежава.“⁸

Ово схватање *animus turbandi* је данас углавном напуштено, али се у неким судским одлукама као неопходан елемент за сметање државине захтева постојање свести код ометаоца да својом радњом мења државинско стање. Наше право, (Закон о основама својинско-правних односа и Закон о парничном поступку), за сметање државине не захтева овај услов.

Сметање државине мора да буде неовлашћено, тј. противправно. Овај услов је испуњен уколико се сметање државине не заснива на држачевом

⁶ Ч. Рајачић, Стварно право, Загреб, 1956, први дио, стр.29-30.

⁷ Б. Визнер, Коментар Закона о основним власничкоправним односима, Загреб, 1980, стр. 500.

⁸ Одлука Округног суда Нови Сад, бр. Гж-1347/64.

пристанку, на законском овлашћењу или на одлуци државног органа. Актом сметања сматра се, дакле, сваки акт којим се повређује неко правом заштићено фактичко стање. У том смислу, "неће се сматрати сметањем поседа уколико чин сметања није противправан".⁹ Одузимањем државине не сматра се ни оно до којег је дошло извршавањем судске одлуке, јер извршење судске одлуке не може бити противправно. У том смислу без основа је тужба којом држалац захтева повраћај одузете ствари до којег је дошло услед извршења правоснажне судске одлуке.¹⁰

Не сматра се противправном радњом сметања државине на пример: а) ако је радња учињена од стране органа власти који поступа у оквиру службеног овлашћења (на.пр. принудно испражњење стана од стране судског органа); б) ако је радња учињена по налогу или допуштењу државног органа (на.пр. на основу судског решења донетог у парници због сметања државине се овласти тужилац да сруши ограду ради пролаза); в) ако је радња учињена на основу овлашћења садржаног у правном пропису; г) ако је радња почињена у стању нужде или у нужној одбрани; д) ако је радња учињена допуштењем на основу уговора (на.пр. продавац овласти купца да сам ступи у државину купљеног земљишта)¹¹

Активна и пасивна легитимација

Право на заштиту има држалац ствари (непосредни, посредни, својински држалац, држалац права, суддржалац, законити и незаконити држалац, наследник држаоца, савесни и несвесни држалац, а под одређеним условима и манљиви држалац) који је узнемираван у својој мирној државини.

Тужилац у спору за заштиту државине може бити свако лице које је било држалац пре одузимања или сметања државине. Активно легитимисано је оно лице, које је последњи фактички и мирни држалац ствари коме је државина повређена. То може бити најчешће непосредни, посредни држалац, суддржаоци, или наследник ових држаоца (наследничка државина). Својство тужиоца у државинским парницама, дакле, има свако лице које је било држалац пре одузимања односно лице чија је државина узнемирена. Тужбу, значи, може подићи било који држалац - *iuste quis ad iniuste possidendeat, nihil interest*.

Непосредни држалац има право на посесорну заштиту не само према трећем лицу које га узнемирава, него и према посредном држаоцу. У прав-

---

⁹ Према Решењу Другог општинског суда у Београду, П. бр. 4080/94, од 7. марта 1995. и Решењу Округног суда у Београду. Гж. бр. 7016/95, од 14. септембра 1995. године, "Судска пракса", фебруар 1996.

¹⁰ G. Trabucchi, Commentario breve al Codice civile, Padova, 1997, str. 10045.

¹¹ Ч. Рајачић, Стварно право, Загреб, 1956, први дио, стр.30.

ној теорији, предмет расправе и спорења је питање права посредног држаоца да подигне тужбу против непосредног држаоца. Неки теоретичари негирају такву могућност¹², а други допуштају али само у случајевима када непосредни држалац врши такве радње којима прекорачује границе уговора или права из којег изводи државину¹³. Заштиту државине у корист непосредног држаоца може тражити и посредни држалац. Посредни држалац има право на посесорну заштиту према трећем лицу које га узнемирава, с тим што постоје различита мишљења у правној теорији у погледу његове заштите према непосредном држаоцу. На саветовању грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда из 1985. године, заузет је став „да посредни држалац ужива судску заштиту државине у односу на непосредног држаоца и у односу на треће лице према последњем стању државине засноване правним послом са непосредним држаоцем, при чему није од утицаја пуноважност правног посла о заснивању државине као ни околност да је треће лице сматало посредну државину уз сагласност непосредног држаоца“.¹⁴

Овај став се правда следећим чињеницама: најпре, непосредни држалац често врши фактичку власт другачије него што је то уговорено, друго, посредна државина је самосталан облик државине, чији је основ у правном послу, а не у фактичкој власти и да се у случају њене повреде од стране непосредног држаоца мора ценити садржина правног посла. Спорно је, иначе било питање да ли се државинском спору може расправљати и ово правно питање које произилази из чињенице да непосредна државина настаје на основу правног посла чију садржину, у случају повреде државине, треба установљавати.¹⁵

Стварни држалац, било да је посредни или непосредни, ужива државинску заштиту и према лицу које је уписано у катастар непокретности, или друге јавне књиге, а које нема државину ствари. Право на државинску заштиту има и оно лице које држи део непокретности (стан, пословне просторије, земљишну парцелу и сл.). Према Нацрту закона о праву својине и другим стварним правима, државинску заштиту не ужива табуларни држалац (лице које је уписано у катастар непокретности као власник), који не-

¹² Н. Westermann, Sachenrecht, 4. Aufl.1960.str.106.

¹³ У немачком праву, Heck (Sachenrecht,130 пар.8,3). У нашој правној теорији, овакво мишљење има проф А. Гамс (Основи Стварног права Београд 1966, стр.319) под следећим условима, ако: а) уговорна страна која се тужи прекрши уговор самом радњом због које се тужи, б) ако та радња и по себи представља сметање или одузимање државине.

¹⁴ Начелни ставови и закључци Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда (1975-1990) Нови Сад, 1990. стр. 107.

¹⁵ Р. Ковачевић, Куштримовић, М. Лазић, Стварно право, Ниш, 2009, стр.53.

ма фактичку власт на ствари. Оног тренутка када табуларни држалац стекне непосредну или посредну државину припада му и право на заштиту путем државинских тужби. Према Швајцарском грађанском законнику, право на државинску тужбу припада власнику непокретности који је уписан у земљишне књиге," али онај који има стварну власт на непокретности, може подићи тужбу због узурпација или сметања".¹⁶

Судржалац има право на заштиту државине у односу на трећа лица, али и у међусобним односима са другим судржаоцима, државинска заштита је спорна. „Проблем заштите судржавине у случају повреде државине од стране судржаоца настаје због правила да се у државинским споровима не расправљају правна питања. Односи међу судржаоцима, међутим захтевају расправу о праву, ако је потребно утврдити обим фактичке власти која произилази из одређеног правног односа, на пр. сусвојине или заједничке својине“¹⁷. Зато се по једном мишљењу, не може дозволити тужба због сметања државине, ако сметање потиче од судржаоца, али може у случају одузимања државине, када је судржалац потпуно искључен у вршењу судржавине.¹⁸ Законом о основама својинско-правних односа даје се могућност судржаоцима на заштиту, ако један од њих онемогућава другог у додашњем начину вршења фактичке власти на ствари која је у њиховој државини.¹⁹ Тумачењем ове одредбе, под „онемогућавањем“ се подразумева не само одузимање ствари, него и сужавање обима вршења фактичке власти, па судржаоцима треба признати право на државинску заштиту и у случају сметања државине. Сложили би се са мишљењем аутора да се у овом случају аналогно примењују правила о заштити посредне и непосредне државине, јер и судржавина има свој основ у одређеном праву, сусвојини, заједничкој свијини, сустанарским односима и сл.²⁰

Као активно легитимисани у парницама због сметања државине могу се јавити и наследници. Наследник постаје држалац од тренутка смрти оставиоца, независно од чињенице када је стекао фактичку власт на ствари, и од тада ужива државинску заштиту. Ако има више наследника они имају положај судржаоца, и у том случају се примењују правила која важе за заштиту судржавине.

Активно легитимисано лице у споровима за заштиту државине може бити како савестан тако и насавестан држалац.²¹ Манљиви држалац такође,

---

¹⁶ Швајцарски грађански законик, члан 937.

¹⁷ Р. Ковачевић, Куштримовић, М. Лазић, оп. цит. стр. 53.

¹⁸ Д. Стојановић, Стварно право, Београд 1991. стр. 44.

¹⁹ Закон о основама својинско-правних односа, члан 80.

²⁰ Р. Ковачевић, Куштримовић, М. Лазић, оп. цит. стр. 54.

²¹ "У поступку сметања државине суд расправља и одлучује само о заштити фактичког стања, а не о правном основу државине, савесности или несавесности држаоца" (према

ужива државинску заштиту, осим према лицу од кога је на вициозан начин дошао до државине. Из изложеног се може закључити да државинску заштиту може тражити сваки држалац, јер сврха државинске заштите је да се заштити фактичка власт на ствари, одн последње стање мирне државине које је постојало пре њеног сметања."

Суд пружа заштиту према последњем стању државине и насталом сметању при чему није од утицаја право на државину, правни основ и савесност држаоца".²² Према нашој судској пракси, "сваки држалац ствари и права има право на заштиту од узнемиравања или од одузимања државине (сметање државине)".²³

Не може бити тужилац власник који није држалац своје ствари, схваћен као непосредни држалац који би према чл. 70. став 1. Закона о основама својинско-правних односа, требало да непосредно врши фактичку власт на ствари. Ни детентор не може бити тужилац, он има само право на самопомоћ. Ако је детентор ствари уједно и држалац права, на основу којег има и детенцију ствари, он је овлашћен на тужбу за заштиту државине свог права, а тиме посредно штити и детенцију ствари (изведе-на државина)²⁴

Пасивно легитимисани у парницама због сметања државине су сва она лица која су извршила сметање државине.²⁵ У случају сметања државине од стране лица које сметање врши по налогу трећег, оба лица могу бити пасивно легитимисана. Према једној судској одлуци, "пасивно легитимисан у поседовној парници може бити не само онај ко је непосредно извршио радњу означену као чин сметања поседа или онај у чијем интересу је сметање поседа извршено, већ и онај ко је дао налог за извршење радње која представља чин сметања поседа".²⁶ Пасивно легитимисана су, значи, она лица која су наложила сметање државине, или која су ове акте одобрила извлачећи користи из таквог поступања, или су се окористила њима. "Као 'морални творац' одузимања државине не може се квалификовати

Решењу Другог општинског суда у Београду, П.бр. 4080/94. од 7. марта 1995. и Решењу Окружног суда у Београду Гж. бр. 7016/95. од 14. септембра, 1995.) "Судска пракса", фебруар, 1996.

²² Решење окружног суда у Београду, Гж. бр. 6628/95, од 21. септембра 1995, "Судска пракса" април, 1997. године.

²³ Одлука Врховног суда Србије, Гзз. 6/96. "Судска пракса" фебруар 1996.

²⁴ Ч. Рајачић, оп. цит. стр.29.

²⁵ "Повреду државине представља свака радња којом се држалац искључује из фактичке власти или се у тој државини омета. У посесивном спору, пасивно су легитимисана лица која су такве радње предузела". Решење окружног суда у Зрењанину, Гж.503/00 од 29.9.2000.) "Intermex"- судска пракса.

²⁶ (ЖСРи, Гж. 1231/1998, од 23. вељаче 2000. године), избор одлука Врховног суда Републике Хрватске, бр. 1/2000.

оно лице које је једноставно извукло корист из акта одузимања државине, а да га при томе није ни припремило ни подстицало".²⁷

У погледу детентора као пасивно легитимисаног лица постоји спор у правној теорији. Према једнима сматра се да тужба не може бити поднета против детентора, а према другим ауторима чије се мишљење чини прихватљивије тужба се може поднети и против детентора. Ово нарочито важи за случајеве када детентор прими неку ствар код себе упркос томе што је знао да је она одузета.²⁸ На основу изложеног произилази да тужени (пасивно легитимисани) може бити: лице које је извршило сметање државине, треће лице, детентор, посредни и непосредни држалац, судржалац и наследник који је самовласно одузео државину дотадашњем држаоцу. Могућност за подизање тужбе треба признати и против лица које је стекло државину у уверењу да врши своје право, као и против оног лица које је извршио одузимање, а да тога није био свестан. Тужбом се могу обухватити и налогодавци, односно лица у чију корист је сметање извршено, ако се неким поступком од тога није оградило.

У случају сметања државине које је извршио заступник, одговоран је за сметање и може бити тужен заступани (који је дао налог за сметање, са чијим знањем и у његову корист се сметање врши) али и сам заступник, уколико је сметање свесно починио.²⁹

Као пасивно легитимисани у спору због сметања државине може се јавити и наследник починиоца сметања уз две претпоставке: а) да се ради о тужби због одузимања, а не узнемиравања, пошто само у првом случају тужени наследник наставља вршење фактичке власти на наслеђеној ствари, по самом закону од тренутка оставиоачеве смрти и б) да је по наследнику наслеђена државина оставиоца била прибављена на вициозан начин, силом, преваром или злоупотребом поверења тужиоца, а наследник у том правцу није био савестан држалац, јер је знао или морао знати за ову несавесност оставиоачеве државине.³⁰

Пасивна легитимација у споровима због сметања државине не односи се само на наследника, починиоца сметања државине, него и на његовог сингуларног сукцесора који је од њега прибавио државину ствари знајући да је његов претходник прибавио на незаконит начин. „Питање је да ли се тужба због сметања може поднети и против сингуларног сукцесора таквог држаоца ствари. По нашем предратном и по аустријском праву не би се могла поднети. По немачком, праву може се поднети ако је следбеник знао

---

²⁷ М. Bianca, *Diritto civile*, VI, *La proprietà*, Milano, 1999. стр. 847.

²⁸ З. Рашовић, *Стварно право*, Подгорица, 2002. стр. 73.

²⁹ Ч. Рајачић, *оп. цит.* стр. 29.

³⁰ Б. Визнер, *оп. цит.* стр. 495.

за манљивост државине. Нема разлога да се то корисно правило не примени и у нашем праву“.³¹

За суђење у споровима због сметања државине на непокретности искључиво је надлежан суд на чијем се подручју налази непокретност. Ако се непокретност простире на подручју више судова, надлежан је сваки од тих судова. Уколико је дошло до сметања државине на покретним стварима, поред суда опште месне надлежности надлежан је и суд на чијем се подручју догодило сметање.³²

Претпоставка за државинску заштиту услед њеног сметања је да тужилац докаже да је сметање наступило јер, "евентуална будућа радња не може представљати чин сметања државине, па је за успех држаоца у спору за сметање државине нужно да је сметање већ наступило"³³ Ова обавеза тужиоца није везана за неке посебне захтеве, што сведочи о томе да је државинска заштита једноставнија у односу на негаторну тужбу (*actio negatoria*) у којој се захтева и доказивање права својине.

Обележја судској пракси због сметања државине

Поступак у парницама због сметања државине је хитан. Суд ће приликом одређивања рокова и рочишта у споровима због сметања државине, нарочиту пажњу обратити на потребу хитног решавања спорова, водећи рачуна о природи сваког појединачног случаја.³⁴ Ово начело долази до изражаја скоро у свим фазама поступка. Расправљање по тужби ограничава се само на претресање и доказивање чињенице последњег стања државине и насталог сметања Одлука о одређивању привремених мера доноси се у року од осам дана. Рок за жалбу износи осам дана. Жалба не задржава извршење решења. Рок за добровољно извршење обавезе одређује се према околностима за сваки случај посебно. Ревизија није дозвољена. Извршење решења може се тражити у преклузивном року од 30 дана од његове правоснажности. Понављање правоснажно завршеног поступка због сметања државине дозвољено је само из разлога предвиђених у Закону о парничном поступку (чл. 426. тачке 1 до 3), у року од 30 дана од правоснажности решења о сметању државине.

Приликом расправљања по тужби због сметања државине суд се ограничава само на претресање и доказивање чињеница последњег стања др-

³¹ А. Гамс, Основи стварног права, Београд, 1971, стр.321.

³² Закон о парничном поступку, члан 51.

³³ Пресуда Врховног суда Србије, Гзз. 62/93. Од 12.3.1993. "Intermex"-судска пракса.

³⁴ Закон о парничном поступку, „Службени гласник Републике Србије“ бр. 72/2011. члан 449.

жавине и насталог сметања.³⁵ искључено је претресање о праву на државину, о правном основу, савесности или несавесности државине или о захтевима за накнаду штете.³⁶ Посебност парничног поступка због сметања државине је по томе што се суд не упушта у расправљање правних питања већ пружа заштиту према последњем стању државине и насталом сметању. Циљ поступка је успостављање ранијег стања државине нарушеног узнемиравањем или одузимањем. Доказни поступак се своди само на чињенична питања, тј. утврђивање последњег стања државине и на узнемиравање.³⁷ Суд у државинским споровима штити "последњи мирни фактички посед".³⁸ Без значаја је чињеница да ли је државина била савесна или несавесна, законита или незаконита, својинска или државина права, непосредна или посредна, наследничка државина и права или манљива државина. "Држалац који је државину стекао силом, потајно или злоупотребом поверења има право на заштиту, осим према лицу од кога је на такав начин дошао до државине, ако од насталог сметања нису прошли рокови, 30 дана од сазнања за сметање и учиниоца, а најкасније у року од годину дана од насталог сметања".³⁹

У поступку због сметања државине тужени може истицати материјалноправне приговоре, али само оне који се односе на питања која се у овом спору могу расправљати. Тужени не може истицати приговоре који се односе на: право на државину, правног основа државине, савесности држаоца. Приговори који се могу истицати су: да ли тужилац има државину која се штити; да ли је тужени самовласним чином сметања узнемирио тужиочеву државину; да ли је тужиоцу престало право на државинску заштиту услед протекла рокова за заштиту утврђених законом; да ли је успостављање пређашњег стања мирне државине могуће итд.

Поред материјалноправних тужени може истицати и приговоре процесноправне природе, утврђене нормама процесног права. Тужени може да истакне приговор да је тужиочева државина манљива према њему (*exceptio vitiosae possessionis ab adversio*). Овај приговор претпоставља да је

³⁵ "Према Закону о основним својинско-правним односима, поседовна заштита се пружа према последњем стању поседа, без обзира на чињеницу да ли последњи миран поседник има и право на посед". (Решење Окружног суда у Београду, Гж. бр. 3686/95, од 7.априла 1995. године, "Судска пракса", бр. 6/1998).

³⁶ Закон о парничном поступку, члан 450. ст. 1.

³⁷ Закон о парничном поступку, члан 450 ст. 1.

³⁸ "Када се ради о сметању поседа тужиоца у последњем мирном фактичком поседу права стварне службености, пролаза запрежним, моторним возилима, тракторима и култиватором, онда стоји обавеза суда да утврди којим средствима је тужилац пролазио спорном трасом пута, јер се ради о фактичком питању". (Одлука Окружног суда у Чачку, Гж.бр. 1432/2000 од 19. децембра 2000. године, "Судска пракса"бр.2-3/2001).

³⁹ Закон о основама својинско-правних односа, члан 78. став 2.

тужилац раније одузео ствар туженом (*vi, clam, precario*), а затим тужени повратио државину у субјективном року од 30 дана, одн. објективном року од једне године), а тужилац сада тужбом захтева повраћај ствари. Тужиочева државина треба да буде манљива према туженом, али ако је тужиочева државина манљива према неком трећем, суд неће уважити тужеников приговор манљивости државине. Поред овог, тужени може истаћи приговор, односно позвати се на правило, *petitorium absorbet possessorium*, да је између истих странака и о истој ствари истовремено вођен петиторни спор и окончан у његову корист, што ће посесорни суд прихватити и одбити тужиочеву претензију⁴⁰.

Тужбени захтев код тужби за заштиту државине је кондемпнаторан и управљен на: утврђивање да је тужени извршио сметање државине, престанак сметања државине, отклањање стања проузрокованог сметањем и забрана будућег сметања. Код тужбе због узнемиравања, захтев за отклањање стања проузрокованог сметањем састоји се у тражењу тужиоца да се туженом забрани даље узнемиравање, а код тужбе због одузимања да се тужени обавезе да врати одузету државину. Тужилац може истаћи и специфичне споредне захтеве као што су: захтев за предузимање привремених мера и захтев за плаћање казне у случају поновљеног узнемиравања.

У току поступка суд може по службеној дужности и без саслушања противне стране одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку ради отклањања хитне опасности противправног оштећења или спречавања насиља или отклањања ненакнадиве штете. Суд ће одлуку о одређивању привремене мере по предлогу странке донети у року од осам дана од дана предаје предлога. Против решења о одређивању привремене мере није дозвољене жалба.⁴¹

Одлучивање по тужби због сметања државине

У поступку због сметања државине суд доноси одлуку у облику решења. Решење којим се усваја тужбени захтев има кондемпнаторни карактер. Њиме се утврђује: а) да је дошло до сметања државине; б) туженом се налаже да успостави пређашње државинско стање (враћање државине или престанак узнемиравања); в) забрана даљег узнемиравања под претњом новчане казне. Осим ових елемената које садржи решење о сметању државине, у изреци решења може се навести и одлука суда о сношењу трошкова, наравно такође под претњом принудног извршења. Претњи новчаном казном уколико тужени не поступи по решењу суда нема места у изреци

⁴⁰ О. Станковић, М. Орлић, *Стварно право*, Београд, 1998, стр.53. и Д. Стојановић, *Стварно право*, Београд, 1991, стр 39.

⁴¹ Закон о парничном поступку, члан 451. ст.3.

решења о сметању државине јер се таква казна може изрећи у извршном поступку.

У правној доктрини процесног права влада мишљење да уношење декларације о државини и сметању у диспозитив решења мења кондемпнаторни карактер решења које суд доноси у поступку због сметања државине. Констатација о државини и чињеници сметања треба да буде наведена у образложењу, а не у изреци решења. Ако је тачно да у изреци коначног решења не би требало бити места декларацији, тачно је и то да констатација о томе како је тужилац био држалац и како је у тој државини био сметан, нема карактер самосталног деклараторног елемента изреке решења о сметању државине. Она је саставни део наредбе туженом да успостави раније државинско стање и саставни део забране једнаких или сличних сметања у будућности, без обзира како је изрека решења формулисана.⁴²

У парницама због сметања државине допуштено је доношење решења због изостанка и на основу признања, а странке могу и да се поравнају поводом предмета спора. Решењем о сметању државине суд одређује рок за добровољно извршење онога што се налаже туженом (парнициони рок). Парнициони рок се одређује према потребама, односно према околности случаја, па може бити дужи или краћи од рока за жалбу. Суд из разлога ефикасности, може наложити да се решење изврши одмах, и да жалба против решења нема суспензивни карактер, тј. да не задржава извршење решења, да би се брзо решио проблем настао сметањем државине.

Рок за жалбу износи свега осам дана од дана достављања решења због сметања државине. из важних разлога суд може одлучити да жалба не задржава извршење решења. Законом о парничном поступку нису ближе одређене ситуације због којих суд има овлашћење да жалби одузме суспензивно дејство. "Може се сматрати да су у питању они случајеви у којима је суд овлашћен да по службеној дужности одређује привремене мере".⁴³

Против решења донетих у парницама због сметања, ревизија није дозвољена. Понављање правоснажно завршеног поступка због сметања државине дозвољено је само из разлога: а) ако је суд био непрописно састављен или су повређена правила поступка;⁴⁴ б) ако странци незаконитим поступањем, а нарочито пропуштањем достављања, није била дата могућност да расправља пред судом,⁴⁵ или в) због повреде правила о страначкој

---

⁴² Никола Гавела, са групом аутора, *Стварно право*, Загреб, 1998, стр. 182.

⁴³ Р.Кеча, Б.Старовић, *Грађанско процесно право*, Нови Сад, 2004. године, стр. 452.

⁴⁴ „Ако је суд био непрописно састављен или је судио судија који је по закону морао да буде искључен или је решењем суда био изузет или ако је у доношењу пресуде (у случају сметања државине решења) учествовао судија који није учествовао на главној расправи.“ Закон о парничном поступку, чл. 426. ст. 1.

⁴⁵ Закон о парничном поступку, чл.426. ст. 2.

и парничној способности, као и правила о заступању странака⁴⁶. Понављање поступка може се захтевати у року од 30 дана од правоснажности решења о сметању државине.⁴⁷

Принудно извршење решења о сметању државине врши се према општим правилима извршног поступка, с тим што постоје нека одступања због хитности решавања ових спорова и због провизорности државинске правне заштите. Стога, тужилац губи право да у извршном поступку захтева извршење решења којим се туженом по тужби због сметања државине налаже извршење одређене радње, ако није захтевао извршење у року од 30 дана по протеку рока који је решењем одређен за извршење те радње.⁴⁸

Правоснажно решење задржава својство извршне исправе у случају поновног сметања, али најдаље у року од 30 дана од дана сазнања за поновно сметање, а најкасније у року од годину дана по поновљеном сметању. Суд решењем налаже туженом да успостави претходно фактичко стање које је постојало пре повреде државине и изриче забрану сметања под претњом новчане казне. Тужени је дужан да успостави пређашње стање добровољно и о свом трошку, а уколико се то не оствари у паричном року приступиће се принудном извршењу о трошку туженог. Ако тужени понови сметање, а оно постоји уколико га учини тужени на истом објекту и истом или сличном радњом, приступа се наплати новчане казне, и запретиће се поновном казном у истом или већем износу. Поновљено сметање не сме да се разликује од оног о коме је суд донео правоснажно решење којим је забранио исто или слично сметање. Ако се ново сметање у суштини разликује од претходног, па макар то било сметање истог објекта, али другим средствима или на други начин, заштита се мора тражити подизањем нове тужбе због сметања државине, јер се извршење не може тражити по претходном решењу као поновљено сметање.

Рокови у којима се може захтевати државинска заштита

Судска заштита од узнамиравања, односно одузимања државине може се тражити у року од 30 дана од дана сазнања за сметање и учиниоца (субјективни рок), а најкасније у року од годину дана од насталог сметања

⁴⁶ “Ако је у поступку као тужилац или тужени учествовало лице које не може да буде странка у поступку али ако је странка која је правно лице није заступало овлашћено лице или ако парнично неспособну странку није заступао законски заступник или ако законски заступник, односно пуномоћник странке није имао посебно овлашћење за вођење парнице или за поједине радње у поступку, осим ако вођење парнице, односно вршење појединих радњи у поступку није било накнадно одобрено.“ Закон о парничном поступку, чл. 426.ст.3.

⁴⁷ Закон о парничном поступку, члан 454.

⁴⁸ Закон о парничном поступку, члан 453.

(објективни рок).⁴⁹ Овај рок је преклузиван, па се у случају истека рока државинска заштита више не може захтевати. На истек ових рокова суд пази по службеној дужности, а не на приговор туженог.⁵⁰ Преклузивни рок тече непрекидно, без прекида и застоја. Субјективни рок истиче најкасније са објективним, а сазнање за правно релевантну чињеницу иницира субјективни рок само ако је до њега дошло унутар објективног рока.

Рокови за подизање државинских тужби почињу да теку од заснивања трајног стања које се квалификује као узнемиравање или одузимање. Ако се сметање врши повременим радњама, постоји несагласност у правној теорији, да ли се рок рачуна од прве радње или од сваке нове радње сметања почиње да тече нови рок. Чини се прихватљивим схватање проф. О. Станковића, да "у случају поновног сметања (сукцесивног сметања) рок треба да тече од оног дана када је према разумној процени постало јасно да ће се сметање наставити те да је за његов престанак потребна интервенција суда."⁵¹ У случају вишеструког одузимања рокови теку посебно за свако од њих од тренутка одузимања.

Независно од спора због сметања државине може се тражити судска заштита државине по основу права на државину.⁵² Овај спор се покреће тзв. неправим својинским тужбама које се заснивају на тужиоачевом јачем праву на државину. У ове тужбе убрајају се *actio publiciana* (коју подиже бивши узукапиони држалац против садашњег држаоца и захтева повраћај ствари у државину) и тзв. *publicianska actio negatoria*, којом се туженом забрањује даље узнемиравање узукапионе државине ствари. Судска заштита државине по основу права на државину може се захтевати не само по окончању државинског спора него и пре или за време трајања државинског спора. Уколико се петиторни спор оконча у корист туженог, он се у државинском спору може позвати на правило *petitorium absorbet possessorium*. Овај приговор је успешан ако се *possessorium ordinarium* успешно заврши у корист туженог пре *possessorium extraordinarium*.⁵³

За разлику од спорова за заштиту државине као фактичког стања која је ограничена преклузивним роком (30 дана од сазнања за сметање и учиниоца и годину дана од насталог сметања), судска заштита по основу права на државину (*actio publiciana* и *publicijanske actio negatoria*) не застарева.

---

⁴⁹ Закон о основама својинско-правних односа, члан 77.

⁵⁰ "Суд је дужан да пре него што одлучи о основаности алтернативно постављених захтева утврди благовременост тужбе за сметање поседа". (Решење Окружног суда у Београду, Гж. бр. 11726/95, од 8. децембра 1995. године, "Судска пракса, бр. 7-8/97).

⁵¹ О. Станковић, М. Орлић, Стварно право, Београд, 1998. године, стр. 49.

⁵² Закон о основама својинако-правних односа, члан 81.

⁵³ З. Рашовић, оп. цит, стр. 82.

Закључак

Заштита у споровима за заштиту државине може се остваривати тужбама: а) због одузимања државине (*interdictum recuperandae possessionis*) и б) тужбом због узнемиравања државине (*interdictum retinendae possessionis*). Општа карактеристика ових спорова је у томе што суд не расправља правна питања него само фактичка. Расправа по државинској тужби ограничава се само на претресање и доказивање чињенице последњег стања државине и насталом сметању, при чему је без утицаја право на државину, правни основ државине и савесност држаоца. За разлику од општег парничног поступка у поступку по споровима због сметања државине примењују се и нека посебна правила која се односе на: провизорност државинске заштите, хитност поступка, покретање поступка, предмета расправљања и одлучивања, ограничење приговора, одређивање привремених мера, доношење одлуке која има облик решења, жалби која се може изјавити у кратком року и која не мора да има суспензивно дејство (не задржава извршење решења), ревизија није дозвољена, извршење решења подлеже посебним правилима итд.

*Danica Popov, Ph.D., Full Professor
Faculty of Law Novi Sad*

The Protection of Possession

Abstract

Protection in disputes for the protection of possession can be attained through the following actions a) for dispossession (*interdictum recuperande possessionis*) and b) with an action for the disturbance of possession (*interdictum retinendae possessionis*). The general feature of these disputes is that there is only discussion on the facts and not a legal matters. Subject matter jurisdiction for the resolution of such disputes belongs to the court of general jurisdiction, while the dispute itself is a litigation. The special rule of proceedings of action for disturbance are: provisionality of the protection of possession; urgency in proceedings; initiation of the proceedings; limiting of objection; prescribing temporary measures; rendering a ruling in the form of order; appeals which may be filed within a short deadline and which does not have suspensive effect (do not delay the execution of the order; revision is not allowed etc.

Key words: action for possession disturbance, active and passive legitimacy in possession disturbance disputes, characteristics of procedure, decisions and terms in which an action must be brought.